

Lichamelijke Pijn

Sabine Driekens

**Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
Operationele Directie Volksgezondheid en surveillance
J. Wytsmanstraat, 14
B - 1050 Brussel
02 / 642 50 25
E-mail : sabine.driekens@iph.fgov.be**

Inhoudstafel

Inhoudstafel	437
Samenvatting	439
1. Inleiding.....	440
2. Vragen	441
3. Indicatoren	442
4. Resultaten	443
4.1. <i>SF-36 score lichamelijke pijn bij volwassenen (PI_1).....</i>	<i>443</i>
4.2. <i>Ernst van lichamelijke pijn bij volwassenen (PI01_1 en PI01_2) .....</i>	<i>446</i>
4.3. <i>Hinder door lichamelijke pijn bij volwassenen (PI02_1 en PI02_2).....</i>	<i>448</i>
4.4. <i>Pijn gerelateerd aan de mentale gezondheid .....</i>	<i>449</i>
5. Bespreking	450
6. Bibliografie.....	451
7. Tabellen.....	452

Gezondheidsenquête, België 2008

Samenvatting

In de gezondheidsenquête wordt de impact van pijnklachten op het dagelijks leven bevestigd door middel van twee SF-36 vragen bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder): de ernst van en de hinder door lichamelijke pijn. De lichamelijke pijn score wordt berekend door de combinatie van deze twee vragen. Deze score geeft een algemeen beeld van de hinder door lichamelijke pijn in een bevolking. Om interpretatie te vergemakkelijken wordt deze score in dit rapport omgekeerd weergegeven en duidt dus een hoge score op de aanwezigheid van pijn en de hinder erdoor, een lage score op de afwezigheid ervan.

De vraagstelling rond lichamelijke pijn resulteert in een gemiddelde score voor vrouwen (28) die hoger is dan deze voor mannen (20), wat er op wijst dat vrouwen zich meer gehinderd voelen door lichamelijke pijn bij het uitvoeren van hun activiteiten. Ouderen stellen meer dan jongeren gehinderd te worden door lichamelijke pijnen. Mensen van 75 jaar en ouder hebben een score die oploopt tot 35.

De laagste opgeleiden hebben een beduidend hogere score (33). Deze socio-economische gradiënt kan wellicht deels verklaard worden door de aard van het werk en de fysieke inspanning dat dit vereist.

De gemiddelde score is hoger in stedelijke gebieden (27) in vergelijking met halfstedelijke (20) en landelijke gebieden (23). Mensen die in de grootstad Brussel (24) wonen hebben een gunstigere score dan zij die in de Vlaamse grootsteden Gent en Antwerpen (34) wonen. Tussen de gewesten worden er geen significante verschillen waargenomen.

In vergelijking met 1997 is er geen significante toename van de score.

Wanneer specifiek gekeken wordt naar de ernst van en de hinder door lichamelijke pijn dan kampt 12% van de volwassenen met hevige tot heel hevige pijn en van de volwassenen met pijn wordt 18% hierdoor veel tot zeer veel gehinderd.

Tot slot is er een duidelijk verband tussen het hebben van pijn (in al zijn gradaties) en depressieve aandoeningen en slapeloosheid.

1. Inleiding

De Internationale Associatie voor de Studie van Pijn definieert pijn als “een onaangenaam gevoel en emotionele ervaring die samengaat met reële of potentiële weefselbeschadiging of die omschreven wordt in termen van zulke beschadiging”. Zij merken ook op dat pijn een subjectieve ervaring is en dat de bewering van de patiënt pijn te hebben altijd aanvaard moet worden, ook al wordt er geen weefselbeschadiging vastgesteld.

Pijn is een belangrijke parameter van (on)welbevinden. Het is één van de meest voorkomende klachten waarom mensen hun huisarts bezoeken. Daarnaast is het ook de belangrijkste oorzaak voor afwezigheid op het werk, waardoor het een groot probleem voor de maatschappij is¹.

De impact van pijn op persoonlijk en op sociaal gebied is enorm. Door het verouderen van de Westerse bevolking zal de prevalentie van pijn, en dan vooral van chronische pijn, zeker toenemen. Bepaalde soorten pijn, zoals zenuwpijn, kunnen worden beschouwd als een oorzaak van de moderne medische wetenschap: vele patiënten ondergaan vaak ernstige operaties, overleven zware trauma's en kunnen succesvol behandeld worden voor kanker. Echter, na deze zware aandoening en een lange herstelperiode te hebben ondergaan, blijft een aanzienlijk aantal patiënten gekweld door een chronisch pijnprobleem met een grote impact op de kwaliteit van hun leven².

Volgens een cross-nationaal onderzoek zijn hoofd-, rug- en gewrichtspijn de 3 meest voorkomende gerapporteerde soorten pijn (1). De meerderheid van de ondervraagde patiënten had pijn op meerdere plaatsen. Pijn, functionele beschadiging, depressie en ziekte kunnen onderling verergeren. Respondenten van de WGO-enquête (2;3) beschouwden hun algemene gezondheid eerder als behoorlijk tot slecht indien ze voortduren pijn hadden. De relatie tussen pijn en zijn gangbare comorbiditeiten gaat vaak in de twee richtingen: bv. chronisch slaaptekort kan het gevolg zijn van chronische pijn en kan ook deze pijn verergeren. Dus bij de klinische behandeling van patiënten met chronische pijn zou ook altijd rekening moeten worden gehouden met mogelijke psychologische comorbiditeiten.

De ultieme doelstelling van chronische pijn behandeling is om de levenskwaliteit van de patiënt te verbeteren en om terug balans in het leven van de patiënt te brengen. Het is belangrijk dat zowel de arts als de patiënt zich realiseren dat veel voorkomende chronische pijnsyndromen aanhoudend zijn en aangepakt moet worden zoals chronische ziekten. Daarom moeten patiënten regelmatig onderzocht en de behandeling herzien worden.

De meerwaarde van een gezondheidsenquête in vergelijking met de traditioneel verzamelde gezondheidsinformatie is dat er ook gepeild wordt naar klachten waarvoor niet per se beroep wordt gedaan op een gezondheidswerker, zoals o.a. lichamelijke pijn. Bovendien is de gezondheidsenquête erg nuttig om een idee te krijgen hoe het gesteld is met deze problematiek op niveau van de Belgische bevolking.

---

¹ Persoonlijke communicatie van Prof. Geert Crombez (Universiteit Gent)

² Persoonlijke communicatie van Bart Morlion (President of the Belgian Pain Society)

2. Vragen

De vragen met betrekking tot lichamelijke pijn waren onderdeel van de mondelinge vragenlijst, maar deze vragen werden enkel gesteld aan personen van minstens 15 jaar en ouder en proxies mochten deze vragen niet beantwoorden.

Voor het in kaart brengen van lichamelijke pijn werd in de enquête gebruik gemaakt van de twee vragen uit de S(hort)F(orm)-36 v2 (4):

- Hoeveel lichamelijke pijn hebt u de afgelopen 4 weken gehad? Met als antwoordmogelijkheden: geen, heel licht, licht, matig, hevig en heel hevig. (P1.01).
- In welke mate bent u de afgelopen 4 weken door pijn gehinderd in uw normale werk, zowel werk buitenshuis als huishoudelijk werk? Met als antwoordmogelijkheden: helemaal niet, een klein beetje, nogal, veel en zeer veel. (P1.02).

Lichamelijke pijn wordt niet zo vaak bevraagd in een gezondheidsenquête. België was één van de pioniers in 1997. Na uitgesloten zijn geweest in de twee vorige Belgische gezondheidsenquêtes (2001 en 2004), maken deze twee vragen terug deel uit van de enquête van 2008. De opname van pijn in deze enquête was ook sterk aanbevolen door Eurostat daar het een goed beeld geeft van de gezondheidstoestand van de bevolking.

3. Indicatoren

- **PI_1:** Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder). Deze indicator wordt aangemaakt door zowel vraag PI.01 als PI.02 in rekening te brengen (4). Opgelet: normaal gezien geeft een hoge score de tendens naar de afwezigheid van lichamelijke pijn of ongemak aan, terwijl een lage score wijst op de aanwezigheid ervan. Omdat dit de interpretatie zeker niet vergemakkelijkt, hebben we deze score omgekeerd, wat er dus op neerkomt dat een hoge score de aanwezigheid van pijn, en de hinder erdoor, aangeeft en visa versa.
- **PI01_1:** Deze indicator geeft de verdeling (%) weer van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, gaande van geen, heel licht, licht, matig, hevig en heel hevig.
- **PI01_2:** Deze indicator komt overeen met voorgaande indicator (PI01_1), met als enige verschil dat de 6 categorieën gehergroepeerd zijn tot 3 categorieën, wat de bespreking zal vergemakkelijken. Het geeft dus de verdeling (%) weer van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, gaande van geen, heel licht tot matig en hevig tot heel hevig.
- **PI02_1:** Deze indicator geeft de verdeling (%) weer van de bevolking (van 15 jaar en ouder) met lichamelijke pijn volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk, zowel buitenshuis als huishoudelijk werk, in de afgelopen 4 weken, gaande van helemaal niet, een klein beetje, nogal, veel en zeer veel.
- **PI02_2:** Deze laatste indicator is ook een hergroepering van de voorgaande indicator (PI02_1), met dezelfde bedoeling, nl. de bespreking te versimpelen. Het geeft dus de verdeling (%) weer van de bevolking (van 15 jaar en ouder) met lichamelijke pijn volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk, zowel buitenshuis als huishoudelijk werk, in de afgelopen 4 weken, gaande van helemaal niet, een klein beetje tot nogal en veel tot zeer veel.

4. Resultaten

4.1. SF-36 score lichamelijke pijn bij volwassenen (PI_1)

4.1.1. België

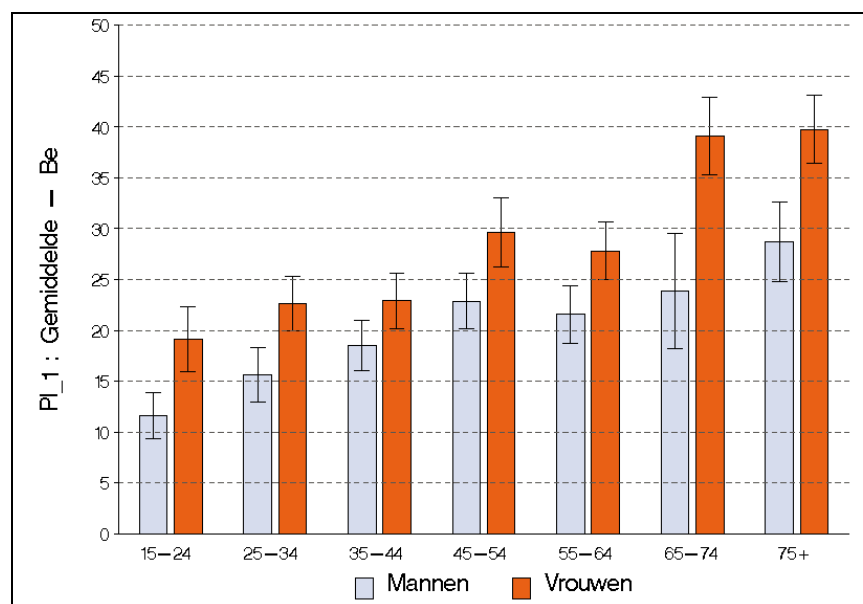
Zoals reeds omschreven in de indicatoren, geeft, in ons geval, een hoge score de aanwezigheid van lichamelijke pijn of ongemak aan en een lage score de afwezigheid ervan.

Analyse volgens geslacht en leeftijd

De gemiddelde SF-score van lichamelijke pijn van de Belgische bevolking (van 15 jaar en ouder) is 24,1 (op een maximum van 100). Deze score is significant hoger bij vrouwen (27,9) dan bij mannen (19,9). Bovendien is het verschil tussen mannen en vrouwen in 2008 significant ($P < 0,05$) toegenomen ten opzichte van 1997: voor mannen is de score gedaald, voor vrouwen gestegen.

Ook is er een duidelijk significant verband met de leeftijd: hoe ouder de bevolking, hoe hoger de score. Een eerste toename van de score treedt op in de leeftijdsgroep 45-54 jaar en een tweede toename vanaf 65 jaar. In de oudste leeftijdsgroep (75 jaar en ouder) loopt de score op tot 35,4. In elke leeftijdsgroep is de score hoger bij vrouwen dan bij mannen en dit verschil is vooral in de oudste leeftijdsgroepen significant.

Figuur 1 SF-score lichamelijke pijn bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder), volgens leeftijd en geslacht, Gezondheidsenquête, België, 2008

Analyse volgens socio-economische achtergrondkenmerken

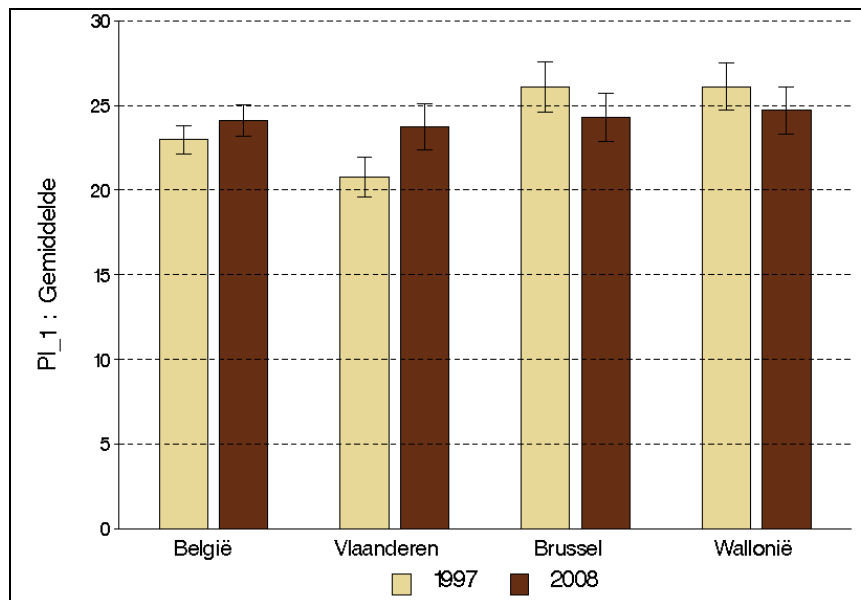
Mensen met een lager opleidingsniveau geven meer aan last te hebben van lichamelijke pijn. De gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij diegenen met geen of slechts een diploma lager onderwijs bedraagt 33,4. Ter vergelijking, deze score is slechts 19,8 bij diegenen met een diploma hoger onderwijs. Na correctie voor leeftijd en geslacht blijft het verschil tussen de lagere en de hoogste opgeleiden significant.

Ook ligt de gemiddelde SF-36 score significant hoger in stedelijke gebieden (27,0) dan in halfstedelijke (20,5) en landelijke gebieden (22,6).

Evolutie over de tijd

De ruwe cijfergegevens laten uitschijnen dat de SF-36 score tussen 1997 (23,0) en 2008 (24,1) licht is toegenomen, maar na correctie voor leeftijd en geslacht zijn er geen significante verschillen meer.

Figuur 2 SF-36 score lichamelijke pijn bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder), per jaar en per gewest, Gezondheidsenquête, België, 2008

4.1.2. Regio's

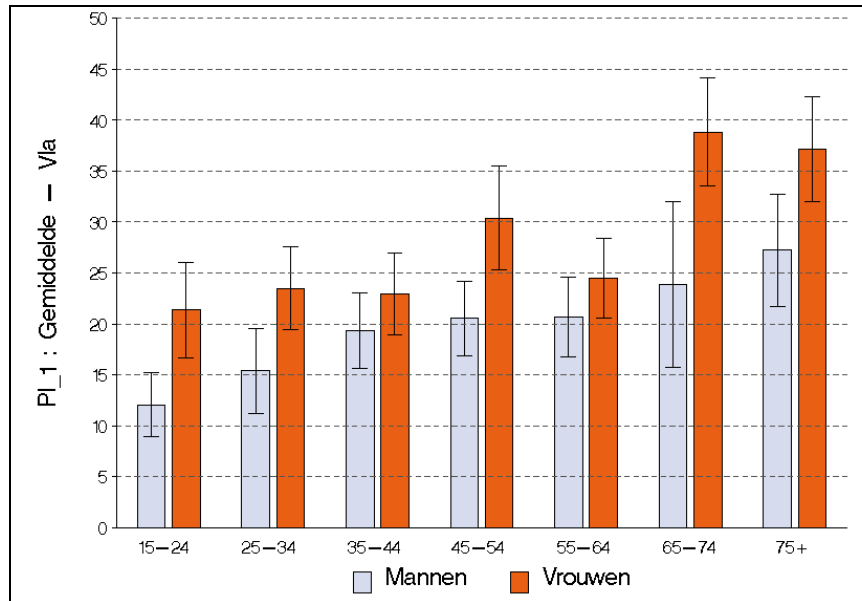
Op het eerste zicht lijkt de gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn lager in het Vlaams Gewest (23,8) dan in het Waals (24,3) en het Brussels Gewest (24,7), maar na correctie voor leeftijd en geslacht kan vastgesteld worden dat de verschillen niet significant zijn. De tijdstrend in de gewesten is verschillend ($P < 0,05$): in het Vlaams Gewest is de score toegenomen, in de twee andere gewesten is er een afname van deze score. Dit komt ook duidelijk naar voor in figuur 2.

Vlaams Gewest

De SF-36 score van de volwassen bevolking in het Vlaams Gewest is 23,8. Ook hier is deze score significant hoger bij vrouwen dan bij mannen (respectievelijk 27,8 en 19,5). De resultaten voor het Vlaams Gewest lopen parallel met deze voor het ganse land: toename van de score naarmate de leeftijd stijgt (met uitzondering van de leeftijdsgroep 55-64 jaar); een significant hogere score voor de lager geschoolden (31,2) en in stedelijke gebieden (27,8). Ten opzichte van 1997 (20,8) is de score in 2008 gestegen, maar na correctie voor leeftijd en geslacht is dit verschil niet meer significant.

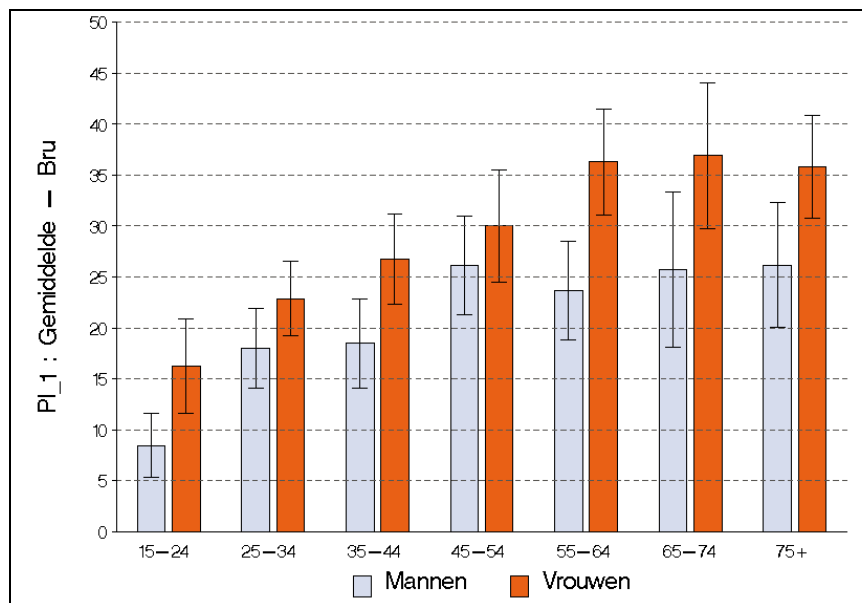
Figuur 3 SF-36 score lichamelijke pijn bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder), volgens leeftijd en geslacht, Gezondheidsenquête, België, 2008 – Vlaams Gewest

Brussels Gewest

De SF-36 score voor volwassenen in het Brussels Gewest is 24,3. Ook in het Brussels Gewest is deze score significant hoger bij vrouwen dan bij mannen (respectievelijk 28,0 en 20,1). Voor het overige lopen de resultaten voor het Brussels Gewest parallel met deze voor het ganse land: toename van de score naarmate de leeftijd stijgt en een significant hogere score bij de lager geschoolden (33,0). In vergelijking met andere grote steden in België, ligt de score in Gent en Antwerpen (34,3) en in Luik en Charleroi (30,4) significant hoger dan in Brussel. In 2008 ligt de score lager dan in 1997 (26,1), maar dit verschil is niet significant na correctie voor leeftijd en geslacht.

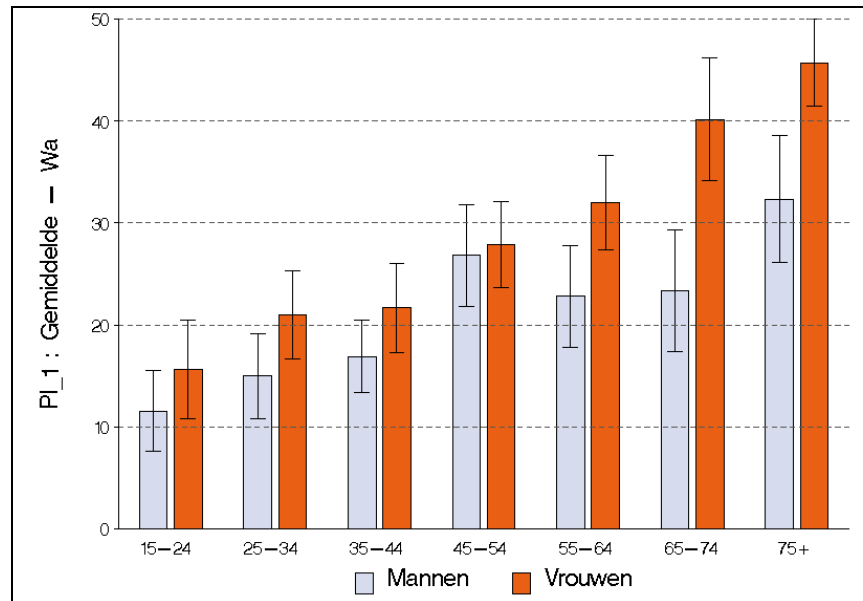
Figuur 4 SF-36 score lichamelijke pijn bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder), volgens leeftijd en geslacht, Gezondheidsenquête, België, 2008 – Brussels Gewest

Waals Gewest

De SF-36 score voor volwassenen in het Waals Gewest is 24,7. Ook in het Waals Gewest is deze score significant hoger bij vrouwen dan bij mannen (respectievelijk 28,1 en 20,8). Voor het overige lopen de resultaten voor het Waals Gewest parallel met deze voor het ganse land: toename van de score naarmate de leeftijd stijgt (met een opmerkelijk hoge score bij mensen van 75 jaar en ouder (40,6)), een significant hogere score voor de lager geschoolden (38,0) en in stedelijke gebieden (27,6). De score is, na correctie voor leeftijd en geslacht, significant afgenomen in vergelijking met 1997 (26,1).

Figuur 5 SF-36 score lichamelijke pijn bij de volwassen bevolking (van 15 jaar en ouder), volgens leeftijd en geslacht, Gezondheidsenquête, België, 2008 – Waals Gewest

4.2. Ernst van lichamelijke pijn bij volwassenen (PI01_1 en PI01_2)

4.2.1. België

Analyse volgens geslacht en leeftijd

Bijna de helft van de volwassen bevolking geeft aan geen lichamelijke pijn te hebben, wat dus wil zeggen dat de andere helft wel last van pijn heeft: 39% heel lichte tot matige pijn en 12% hevige tot heel hevige pijn. Zoals we ook al konden afleiden uit de SF-36 score hebben meer vrouwen (56%) dan mannen (45%) last van pijn. Het percentage vrouwen met hevige tot heel hevige pijn (15%) is bijna het dubbel als dat van mannen (8%).

Zoals de pijnscore ook aangeeft, stijgt de prevalentie van lichamelijke pijn met de leeftijd, gaande van 41% in de jongste leeftijdsgroep tot 64% in de oudste leeftijdsgroep. Vanaf 75 jaar kampt 1 op 5 ouderen met hevige tot heel hevige pijn.

Analyse volgens socio-economische achtergrondkenmerken

De prevalentie van lichamelijke pijn is het hoogst bij diegenen met een diploma lager onderwijs of geen diploma (bijna 60%), wat ook al werd aangetoond door de SF-36 score. 21% van de laagst opgeleiden kampt met hevige tot heel hevige pijn. Dit is bijna drie keer zo veel als bij diegenen met een diploma hoger onderwijs (8%).

Mensen die in stedelijke gebieden wonen, hebben de hoogste prevalentie van lichamelijke pijn, nl. 56%, en bij 14% is deze pijn hevig of heel hevig.

Evolutie van overgewicht doorheen de tijd

In 2008 (49%) geven meer mensen aan geen lichamelijke pijn te hebben dan in 1997 (41%), maar in 1997 is de prevalentie van heel lichte pijn (23%) wel meer dan het dubbele dan in 2008. Echter de prevalentie van hevige tot heel hevige pijn is 2 keer zo hoog in 2008 (12%) dan in 1997 (6%).

4.2.2. Regio's

Tussen de gewesten kunnen geen opmerkelijke verschillen in de verdeling van lichamelijke pijn worden waargenomen. De prevalentie schommelt rond de 51% en 11 à 12% kampt met hevige tot heel hevige pijn.

Vlaams Gewest

Over het algemeen kan gesteld worden dat de verdeling van lichamelijke pijn in het Vlaams Gewest gelijklopend is met die voor België: de prevalentie hevige tot heel hevige pijn is dubbel zo hoog bij vrouwen (16%) als bij mannen (8%) en het hoogst bij de laagst opgeleiden (19%) en in stedelijke gebieden (15%). Toch kunnen er een paar kleine verschillen worden opgemerkt. De toename van pijn met het ouder worden is hier minder uitgesproken. Opmerkelijk is dat de prevalentie van heel lichte tot matige pijn in de jongste leeftijdsgroep (41%) bijna net zo hoog is als in de oudste leeftijdsgroep (42%). Ook geeft 1 op 5 ouderen al op de leeftijd van 65 jaar aan last te hebben van hevige tot heel hevige pijn. In 2008 gaf 12% van de volwassen bevolking aan last te hebben van hevige tot heel hevige pijn, dat is drie keer zoveel als in 1997 (4%).

Brussels Gewest

Deze gelijklopende verdeling van lichamelijke pijn met België geldt ook voor het Brussels Gewest: bijna dubbel zo veel vrouwen (13%) als mannen (8%) kampen met hevige tot heel hevige pijn en een prevalentie die drie keer zo hoog ligt voor hevige tot heel hevige pijn bij de laagst opgeleiden (21%) in vergelijking tot de hoogst opgeleiden (7%). Een minder duidelijke gradiënt over de verschillende leeftijdsgroepen wordt waargenomen voor de prevalentie van heel lichte tot matige pijn: deze prevalentie is het hoogst in de leeftijdsgroep 45-54 jaar (48%). Zoals ook al door de SF-36 pijn score werd aangetoond, geven mensen wonende in Brussel (11%) minder aan te kampen met hevige tot heel hevige pijn dan mensen wonende in Luik en Charleroi (14%) en veel minder dan mensen wonende in Gent en Antwerpen (23%). In 2008 (11%) is de prevalentie van hevige tot heel hevige pijn iets hoger dan in 1997 (7%).

Waals Gewest

Ook in het Waals Gewest is de prevalentie van hevige tot heel hevige pijn bij vrouwen (14%) bijna twee keer zo hoog als bij mannen (8%), neemt de prevalentie van pijn toe met het ouder worden en is de prevalentie van hevige tot heel hevige pijn in stedelijke gebieden (14%) hoger dan in halfstedelijke (10%) en landelijke gebieden (9%). Opmerkelijk toch is dat diegenen met het laagste opleidingsniveau (24%) een prevalentie van hevige tot heel hevige pijn hebben die vier keer zo hoog is dan bij diegenen met het hoogste diploma (6%). In 1997 (65%) was de prevalentie van pijn veel hoger dan in 2008 (50%), maar ook hier gaven de mensen in 1997 eerder aan last te hebben van heel lichte lichamelijke pijn (24% in 1997 ten opzichte van 10% in 2008) dan geen pijn te hebben.

4.3 Hinder door lichamelijke pijn bij volwassenen (PI02_1 en PI02_2)

4.3.1. België

Analyse volgens geslacht en leeftijd

Eén op de drie volwassen Belgen die hebben aangegeven lichamelijke pijn (in al zijn gradaties) te hebben, wordt hierdoor niet gehinderd bij hun normale werk, bijna de helft (49%) een beetje tot nogal gehinderd en 18% veel tot zeer veel gehinderd, waarbij vrouwen (20%) meer dan mannen (15%). De hinder bij normaal werk neemt ook toe met de leeftijd: de prevalentie van veel tot zeer veel hinder in de jongste leeftijdsgroep is 7% en neemt toe tot 30% in de oudste leeftijdsgroep.

Analyse volgens socio-economische achtergrondkenmerken

Ook zijn het de laagst opgeleiden (30%) die tot drie keer meer veel tot zeer veel hinder ondervinden van lichamelijke pijn dan de hoogst opgeleiden (10%).

Op niveau van de urbanisatiegraad worden er geen grote verschillen waargenomen wat betreft hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk.

Evolutie doorheen de tijd

In 1997 (63%) was de prevalentie van hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk lager dan in 2008 (67%). Het is vooral de prevalentie van veel tot zeer veel hinder die in 2008 (18%) is toegenomen ten opzichte van 1997 (10%).

4.3.2. Regio's

In het Vlaams Gewest (63%) is de prevalentie van mensen die gehinderd worden door lichamelijke pijn bij normaal werk het laagst ten opzichte van het Brussels en Waals Gewest (respectievelijk 71% en 74%) en dit voor alle gradaties van hinder.

Vlaams Gewest

Vlaamse mannen (55%) worden het minst gehinderd (in al zijn gradaties) door lichamelijke pijn bij normaal werk; vooral de prevalentie van een klein beetje tot nogal hinder is bij deze mannen (42%) lager dan bij mannen op nationaal niveau (52%). Hoewel ook lager dan in de andere gewesten, is de prevalentie van hinder een stuk hoger bij de vrouwen (69%). Met uitzondering van de leeftijdsgroep 55-64 jaar, is er een stijging van de prevalentie van veel tot zeer veel hinder met het ouder worden. Ook wat betreft het opleidingsniveau is er een groot verschil tussen de laagst opgeleiden (28%) en de hoogst opgeleiden (10%). In het Vlaams Gewest zijn het vooral de landelijke gebieden (18%) met de hoogste prevalentie van veel tot zeer veel hinder. Zowel in 1997 als in 2008 gaven 63% van de mensen met lichamelijke pijn aan hierdoor gehinderd te worden, alleen is de verdeling over de gradaties verschillend: in 1997 ondervond 9% veel tot heel veel hinder, tegen 16% in 2008.

Brussels Gewest

In vergelijking met België (66%) ligt de prevalentie van hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in het Brussels Gewest hoger (71%). Ook hier een hogere prevalentie bij vrouwen (74%) dan bij mannen (66%); voor zij die veel tot heel veel gehinderd worden is dit respectievelijk 22% en 16%. Een toename van de prevalentie met de leeftijd wordt vooral waargenomen in de klasse veel tot zeer veel. De laagst geschoolden in het Brussels Gewest hebben een zeer hoge prevalentie van veel tot zeer veel hinder (38%). De prevalentie van veel tot zeer veel hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk is hoger bij mensen die wonen in de grote steden Luik en Charleroi (27%) dan zij die wonen in Brussel (19%) of Gent en Antwerpen (21%). De prevalentie van hinder (in al zijn gradaties) is in 1997 (62%) lager dan in 2008 (71%); voor veel tot zeer veel hinder is deze respectievelijk 13% en 19%.

Waals Gewest

De prevalentie hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk ligt het hoogst in het Waals Gewest (74%), met ook een hoger percentage voor vrouwen (77%) dan voor mannen (70%), met waarden van respectievelijk 21% en 18% in geval van veel tot zeer veel hinder. De prevalenties tussen de verschillende leeftijdsgroepen schommelt meer dan voor België. Zoals voor gans het land, worden ook de laagst opgeleiden (33%) veel meer gehinderd door lichamelijke pijn dan de hoogst opgeleiden (10%). In het Waals Gewest zijn het vooral de stedelijke gebieden (23%) waar mensen veel meer hinder ondervinden van lichamelijke pijn bij normaal werk. In 1997 (62%) werden de mensen minder gehinderd door lichamelijke pijn dan in 2008 (74%), met respectievelijke waarden van 12% en 20% voor veel tot zeer veel hinder.

4.4 Pijn gerelateerd aan de mentale gezondheid

Om een beeld te krijgen welke invloed pijn op de mentale gezondheid heeft, wordt pijn geanalyseerd in functie van twee indicatoren uit het hoofdstuk 'Mentale gezondheid': depressieve aandoeningen (SL_2) en slapeloosheid (SL_4), welke betrekking hebben op de afgelopen week. De indicator 'ernst van lichamelijke pijn (PI01_1)' wordt gedichotomiseerd, dus opgesplitst in twee klassen, nl. diegenen die helemaal geen lichamelijke pijn hebben gehad in de afgelopen 4 weken ten opzichte van alle andere gradaties van de ernst van lichamelijke pijn. De analyses werden uitgevoerd door middel van logistische regressie en gecorrigeerd voor leeftijd en geslacht.

Uit deze analyses kan worden afgeleid dat er een duidelijk verband is tussen pijn en de mentale gezondheid. Mensen met pijn hebben 3,5 keer meer kans ($P < 0,05$) op depressieve aandoeningen dan mensen die geen pijn lijden. Daarnaast komt slapeloosheid 2,4 keer ($P < 0,05$) meer voor bij mensen met pijn.

5. Bespreking

De SF-36 vragen betreffende chronische pijn worden veel toegepast in gezondheidsenquêtes daar ze beknopt en begrijpbaar zijn (5). Daar pijn subjectief is, kan het ook maar alleen aangetoond worden via zelfgerapporteerde vragen.

Pijn, en dan vooral chronische pijn, is een aandoening met een belangrijke prevalentie, die meer vrouwen dan mannen treft en erger wordt bij het ouder worden. Dit is ook aangetoond door andere studies (1;6-8). Bovendien heeft chronische pijn een enorme impact op de levenskwaliteit. Naast de fysieke beperkingen, heeft chronische pijn ook negatieve gevolgen voor de mentale gezondheid. Daarbij komt dat deze patiënten vaak geconfronteerd worden met hoge kosten van de gezondheidsfactuur. Dergelijke complexiteit kan ook nog eens leiden tot een sociaal isolement.

De prevalentie van chronische pijn bij vrouwen is hoog en velen van hen krijgen niet altijd de gepaste behandeling. Vaak komt deze pijn voort uit hormonale en/of psychosociale factoren specifiek gerelateerd aan het vrouwelijk geslacht (1). Zo komen bepaalde pijn-aandoeningen meer voor bij vrouwen dan bij mannen³. Fibromyalgie bijvoorbeeld (een aandoening gekenmerkt door chronische, verspreid voorkomende pijnen en spierstijfheid over het hele lichaam, maar vooral in de nek- en schoudergordel, lage rug en bekkengordel en de ledematen) komt significant meer voor bij vrouwen (80-90% van de gediagnosticeerde gevallen zijn vrouwen). Andere aandoeningen die meer de vrouwen treft zijn prikkelbare darmsyndromen (PDS), reumatoïde artritis, osteoartritis, chronische bekkenklachten en migraine. Er is een gebrek aan het aanvaarden of begrijpen van de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen wat een impact kan hebben op de perceptie van pijn.

Vergrijzing is een probleem van onze samenleving: het aantal oude mensen stijgt beduidend, waardoor er meer chronische aandoeningen voorkomen. Aangezien de ouderen een zwakke en grote groep van de bevolking vertegenwoordigen, is het ook belangrijk om ons te focussen op pijn bij ouderen⁴. Bij ouderen is het belangrijk te weten dat leeftijdsgeassocieerde psychosociale fenomenen, zoals het verlies van familie en vrienden en hun onafhankelijkheid verliezen, kunnen bijdragen tot het lijden van pijn. Andere symptomen zoals depressie en angst, slaapstoornissen, gewichtsverlies en cognitieve stoornissen kunnen gerelateerd zijn aan pijn, en zelfs een teken zijn van pijn bij oudere personen. Pijn komt niet alleen verbaal tot uiting, maar pijngedragingen zoals agitatie, gezichtsuitdrukking en veranderende mobiliteit kunnen een teken zijn. Het inperken van pijn bij oudere personen vraagt een specifieke uitdaging. Zo weten we bijvoorbeeld weinig over de uiting van pijn bij dementie, maar deze pijn is vaak onderbehandeld en een proactieve aanpak bij de behandeling van deze patiënten is vaak nodig. Zo combineren multidisciplinaire pijnprogramma's farmacologische en niet-farmacologische behandeling, welke doeltreffend zijn bij het inperken van langdurige pijn bij oudere personen. Onze huidige kennis bij ouderen is onvolledig en verder onderzoek is nodig.

Ten slotte, wanneer men de prevalentie van pijn wil terugdringen, dan kan men niet voorbijgaan aan de maatschappelijke bepaaldheid van het fenomeen. Het zuivere feit dat het percentage pijn hoger is bij diegenen met een eerder beperkte opleiding is hiervan een overtuigend bewijs. Daarom is ook preventie op de werkvloer nodig om bijvoorbeeld problemen zoals o.a. rugpijn te voorkomen.

Het is dus nodig om aandacht te besteden aan het profiel van pijn, om te erkennen dat de gevolgen van chronische pijn een ziekte op zich is en dat het van belang is voor de volksgezondheid, maar vooral om het bewustzijn van de mensen te vergroten dat het nodig is om pijn te verlichten.

---

³ <http://www.iasp-pain.org/>

6. Bibliografie

- (1) Tsang A, Von Korff M, Lee S, et al. Common chronic pain conditions in developed and developing countries: gender and age differences and comorbidity with depression-anxiety disorders. *Journal of Pathology*. 9[10], 883-891. 2008.
- (2) Ustün TB. WHO Collaborative Study: An epidemiological survey of psychological problems in general health care in 15 centers worldwide. *International Review of Psychiatry* 6[4], 357-363. 1994.
- (3) Stegmayr B, Asplund K, Wester PO. Trends in incidence, case-fatality rate, and severity of stroke in Northern Sweden, 1985-1991. *Stroke* 1994; 25:1738-1745.
- (4) How to Score the SF-36 Health Survey. Boston: Medical Outcomes Trust, 1994.
- (5) Turner-Bowker DM, Bartley PJ, Ware Jr JE. SF-36® Health Survey & "SF" Bibliography: Third Edition (1988-2000). 2002.
- (6) Elliott AM, Smith BH, Penny KI, et al. The epidemiology of chronic pain in the community. *Lancet* 354, 1248-1252. 1999.
- (7) Magni G, Marchetti M, Moreschi C, et al. Chronic musculoskeletal pain and depressive symptoms in the National Health and Nutrition Examination. I. Epidemiological follow-up study. *Pain* 53, 163-168. 1993.
- (8) Smith BH, Elliott AM, Chambers WA, et. The impact of chronic pain in the community. *Fam Pract* 18, 292-299. 2001.

7. Tabellen

België

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), België.....	454
Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), België.....	455
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, België	456
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, België	457
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, België	458
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, België	459

Vlaams Gewest

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Vlaams Gewest	460
Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Vlaams Gewest	461
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest.....	462
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest.....	463
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest	464
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest	465

Brussels Gewest

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Brussels Gewest	466
Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Brussels Gewest	467
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest.....	468
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest.....	469
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest	470
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest	471

Waals Gewest

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Waals Gewest	472
Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Waals Gewest	473
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest.....	474
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest.....	475
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest.....	476
Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest	477

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), België

PI_1		Gemiddelde (Ruw)	+ 95% BI	Gemiddelde (Corr*)	+ 95% BI	N
GESLACHT	Mannen	19,9	(18,7-21,1)	19,7	(18,5-20,9)	3754
	Vrouwen	27,9	(26,7-29,1)	27,4	(26,2-28,6)	4546
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	15,5	(13,4-17,6)	15,4	(13,4-17,5)	894
	25 - 34	19,4	(17,5-21,3)	19,2	(17,3-21,1)	1179
	35 - 44	20,8	(18,9-22,6)	20,8	(18,9-22,6)	1332
	45 - 54	26,3	(24,1-28,4)	26,3	(24,2-28,4)	1273
	55 - 64	24,7	(22,7-26,8)	24,8	(22,7-26,8)	1231
	65 - 74	32,0	(28,4-35,6)	31,8	(28,2-35,4)	797
	75 +	35,4	(32,7-38,1)	34,7	(32,0-37,4)	1594
	OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,4	(30,6-36,3)	29,5	(26,5-32,4)
Lager secundair		28,3	(25,4-31,2)	26,4	(23,6-29,1)	1367
Hoger secundair		24,0	(22,4-25,5)	24,0	(22,5-25,5)	2532
Hoger onderwijs		19,8	(18,5-21,1)	20,6	(19,3-21,9)	3003
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,0	(25,7-28,3)	26,5	(25,2-27,7)	4586
	Halfstedelijk gebied	20,5	(18,7-22,2)	20,0	(18,3-21,7)	1433
	Landelijk gebied	22,6	(20,8-24,4)	22,2	(20,5-23,9)	2281
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	23,8	(22,4-25,1)	23,3	(22,0-24,5)	3107
	Brussels Gewest	24,3	(22,9-25,7)	24,6	(23,3-26,0)	2253
	Waals Gewest	24,7	(23,3-26,1)	24,1	(22,8-25,5)	2940
JAAR	1997	23,0	(22,1-23,8)	24,1	(23,3-25,0)	8087
	2008	24,1	(23,2-25,0)	23,7	(22,8-24,6)	8300

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

*Correctie voor leeftijd en/of geslacht op basis van lineair regressiemodel (Belgische bevolking van 2001 als referentie)

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), België

PI_1		Gemiddelde	25°p	Mediaan	75°p	N
GESLACHT	Mannen	19,9	0,0	0,0	38,0	3754
	Vrouwen	27,9	0,0	16,0	49,0	4546
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	15,5	0,0	0,0	28,0	894
	25 - 34	19,4	0,0	0,0	38,0	1179
	35 - 44	20,8	0,0	0,0	38,0	1332
	45 - 54	26,3	0,0	16,0	49,0	1273
	55 - 64	24,7	0,0	16,0	48,0	1231
	65 - 74	32,0	0,0	28,0	59,0	797
	75 +	35,4	0,0	38,0	59,0	1594
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,4	0,0	28,0	59,0	1199
	Lager secundair	28,3	0,0	16,0	58,0	1367
	Hoger secundair	24,0	0,0	16,0	49,0	2532
	Hoger onderwijs	19,8	0,0	0,0	38,0	3003
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,0	0,0	16,0	49,0	4586
	Halfstedelijk gebied	20,5	0,0	0,0	39,0	1433
	Landelijk gebied	22,6	0,0	0,0	39,0	2281
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	23,8	0,0	16,0	48,0	3107
	Brussels Gewest	24,3	0,0	16,0	49,0	2253
	Waals Gewest	24,7	0,0	16,0	49,0	2940
JAAR	1997	23,0	0,0	16,0	38,0	8091
	2008	24,1	0,0	16,0	48,0	8300

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, België

PI01_1		Geen	Heel licht	Licht	Matig	Hevig	Heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,8	10,8	12,1	14,2	5,0	3,0	3775
	Vrouwen	43,9	9,6	13,2	18,0	10,7	4,6	4576
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	58,8	15,1	9,8	11,9	3,4	1,0	896
	25 - 34	55,2	9,6	14,0	13,0	7,2	1,0	1179
	35 - 44	53,6	8,7	13,9	14,1	6,6	3,1	1338
	45 - 54	47,3	9,8	11,9	16,7	9,4	5,0	1276
	55 - 64	46,8	10,6	13,9	17,3	7,6	3,8	1238
	65 - 74	39,1	9,9	11,3	21,0	11,5	7,2	802
	75 +	36,3	7,8	12,8	23,3	11,9	7,9	1622
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	40,7	7,2	10,3	21,0	14,4	6,5	1213
	Lager secundair	46,7	8,4	10,4	18,4	10,5	5,6	1381
	Hoger secundair	49,7	9,0	12,9	16,8	7,8	3,8	2541
	Hoger onderwijs	52,2	12,4	14,0	13,6	5,4	2,4	3011
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	43,7	10,4	15,0	17,1	9,3	4,5	4616
	Halfstedelijk gebied	56,5	9,0	8,8	16,2	7,1	2,4	1440
	Landelijk gebied	51,5	10,8	12,1	14,9	6,7	4,0	2295
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	48,9	10,2	12,8	16,0	8,3	3,9	3135
	Brussels Gewest	49,4	9,9	12,8	17,3	7,2	3,4	2261
	Waals Gewest	49,4	10,2	12,4	16,4	7,7	3,9	2955
JAAR	1997	41,3	22,9	15,5	14,9	4,6	0,9	8102
	2008	49,1	10,2	12,7	16,2	8,0	3,9	8351

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, België

PI01_2		Geen	Heel licht tot matig	Hevig tot heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,8	37,2	8,1	3775
	Vrouwen	43,9	40,8	15,3	4576
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	58,8	36,8	4,4	896
	25 - 34	55,2	36,5	8,2	1179
	35 - 44	53,6	36,8	9,7	1338
	45 - 54	47,3	38,4	14,3	1276
	55 - 64	46,8	41,8	11,4	1238
	65 - 74	39,1	42,2	18,7	802
	75 +	36,3	43,8	19,8	1622
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	40,7	38,5	20,8	1213
	Lager secundair	46,7	37,2	16,0	1381
	Hoger secundair	49,7	38,6	11,6	2541
	Hoger onderwijs	52,2	40,0	7,7	3011
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	43,7	42,5	13,8	4616
	Halfstedelijk gebied	56,5	34,0	9,5	1440
	Landelijk gebied	51,5	37,8	10,8	2295
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	48,9	38,9	12,2	3135
	Brussels Gewest	49,4	40,0	10,6	2261
	Waals Gewest	49,4	39,0	11,6	2955
JAAR	1997	41,3	53,3	5,4	8102
	2008	49,1	39,1	11,9	8351

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, België

PI02_1		Helemaal niet	Klein beetje	Nogal	Veel	Zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	39,7	27,5	18,1	9,3	5,4	1719
	Vrouwen	28,0	31,6	20,7	11,2	8,5	2613
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	46,0	33,1	13,4	4,9	2,5	350
	25 - 34	41,8	27,3	17,7	8,0	5,3	526
	35 - 44	38,5	31,7	16,2	8,0	5,6	610
	45 - 54	29,5	28,7	22,2	11,6	8,0	695
	55 - 64	34,5	28,8	20,1	10,2	6,4	670
	65 - 74	21,1	32,7	23,5	15,6	7,0	467
	75 +	20,0	27,5	22,5	14,1	15,9	1014
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	20,2	26,3	23,2	16,2	14,1	734
	Lager secundair	22,1	27,6	23,7	17,7	9,0	749
	Hoger secundair	32,1	31,6	19,7	10,5	6,2	1284
	Hoger onderwijs	43,0	30,5	16,5	5,2	4,7	1452
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	32,4	29,3	19,8	11,5	7,0	2502
	Halfstedelijk gebied	35,5	26,3	22,4	8,5	7,3	685
	Landelijk gebied	32,2	33,3	17,2	9,9	7,4	1145
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	37,1	28,4	18,3	9,4	6,9	1601
	Brussels Gewest	29,0	31,1	20,6	12,0	7,3	1163
	Waals Gewest	25,9	32,5	21,8	12,1	7,7	1568
JAAR	1997	37,1	36,3	16,1	7,7	2,8	4959
	2008	33,0	29,9	19,6	10,4	7,2	4332

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, België

PI02_2		Helemaal niet	Klein beetje tot nogal	Veel tot zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	39,7	45,6	14,8	1719
	Vrouwen	28,0	52,2	19,7	2613
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	46,0	46,5	7,4	350
	25 - 34	41,8	45,0	13,2	526
	35 - 44	38,5	47,8	13,6	610
	45 - 54	29,5	50,9	19,6	695
	55 - 64	34,5	48,9	16,7	670
	65 - 74	21,1	56,2	22,6	467
	75 +	20,0	50,0	30,0	1014
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	20,2	49,5	30,3	734
	Lager secundair	22,1	51,3	26,7	749
	Hoger secundair	32,1	51,2	16,7	1284
	Hoger onderwijs	43,0	47,0	10,0	1452
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	32,4	49,1	18,5	2502
	Halfstedelijk gebied	35,5	48,7	15,9	685
	Landelijk gebied	32,2	50,5	17,3	1145
VERBLIJFPLAATS	Vlaams Gewest	37,1	46,6	16,3	1601
	Brussels Gewest	29,0	51,7	19,3	1163
	Waals Gewest	25,9	54,3	19,8	1568
JAAR	1997	37,1	52,4	10,5	4959
	2008	33,0	49,4	17,6	4332

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

**Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder),
Vlaams Gewest**

PI_1		Gemid- delde (Ruw)	+ 95% BI	Gemid- delde (Corr*)	+ 95% BI	N
GESLACHT	Mannen	19,5	(17,7-21,2)	19,2	(17,5-21,0)	1471
	Vrouwen	27,8	(25,9-29,6)	27,3	(25,5-29,1)	1636
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	16,8	(13,9-19,7)	16,8	(13,9-19,7)	332
	25 - 34	19,7	(16,9-22,6)	19,5	(16,7-22,3)	377
	35 - 44	21,1	(18,4-23,9)	21,2	(18,5-24,0)	457
	45 - 54	25,5	(22,5-28,5)	25,6	(22,6-28,5)	501
	55 - 64	22,6	(19,8-25,4)	22,7	(19,9-25,5)	483
	65 - 74	31,6	(26,4-36,9)	31,6	(26,3-36,8)	346
	75 +	33,1	(29,1-37,1)	32,4	(28,4-36,4)	611
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	31,2	(27,1-35,3)	27,6	(23,3-31,9)	483
	Lager secundair	26,8	(22,4-31,3)	25,0	(20,8-29,2)	489
	Hoger secundair	24,6	(22,4-26,8)	24,5	(22,3-26,6)	983
	Hoger onderwijs	19,8	(17,9-21,7)	20,6	(18,7-22,5)	1105
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,8	(25,6-30,0)	27,1	(25,0-29,2)	1157
	Halfstedelijk gebied	20,0	(18,0-22,0)	19,6	(17,7-21,6)	984
	Landelijk gebied	22,8	(20,1-25,6)	22,7	(20,2-25,3)	966
JAAR	1997	20,8	(19,6-21,9)	21,9	(20,7-23,1)	2903
	2008	23,8	(22,4-25,1)	23,4	(22,1-24,7)	3107

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

*Correctie voor leeftijd en/of geslacht op basis van lineair regressiemodel (Belgische bevolking van 2001 als referentie)

**Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder),
Vlaams Gewest**

PI_1		Gemiddelde	25°p	Mediaan	75°p	N
GESLACHT	Mannen	19,5	0,0	0,0	38,0	1471
	Vrouwen	27,8	0,0	16,0	49,0	1636
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	16,8	0,0	0,0	28,0	332
	25 - 34	19,7	0,0	0,0	38,0	377
	35 - 44	21,1	0,0	0,0	38,0	457
	45 - 54	25,5	0,0	16,0	49,0	501
	55 - 64	22,6	0,0	0,0	39,0	483
	65 - 74	31,6	0,0	26,0	59,0	346
	75 +	33,1	0,0	28,0	59,0	611
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	31,2	0,0	28,0	59,0	483
	Lager secundair	26,8	0,0	16,0	49,0	489
	Hoger secundair	24,6	0,0	16,0	49,0	983
	Hoger onderwijs	19,8	0,0	0,0	38,0	1105
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,8	0,0	26,0	49,0	1157
	Halfstedelijk gebied	20,0	0,0	0,0	39,0	984
	Landelijk gebied	22,8	0,0	0,0	39,0	966
JAAR	1997	20,8	0,0	16,0	38,0	2904
	2008	23,8	0,0	16,0	48,0	3107

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest

PI01_1		Geen	Heel licht	Licht	Matig	Hevig	Heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,7	11,2	11,6	14,3	4,9	3,2	1483
	Vrouwen	43,4	9,2	13,8	17,5	11,4	4,6	1652
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	53,8	17,7	10,8	12,8	4,1	0,8	332
	25 - 34	53,0	9,9	15,7	12,1	8,7	0,6	377
	35 - 44	51,0	9,6	14,9	13,7	7,6	3,2	461
	45 - 54	49,1	9,3	10,6	17,1	9,2	4,7	502
	55 - 64	50,4	9,3	13,5	16,3	6,9	3,5	486
	65 - 74	40,2	9,3	10,3	20,4	11,4	8,5	349
	75 +	39,6	6,4	13,1	22,0	10,9	8,1	628
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	43,6	5,8	11,6	19,9	13,8	5,4	491
	Lager secundair	49,2	7,4	9,0	18,6	10,4	5,4	499
	Hoger secundair	48,0	9,0	13,3	17,1	8,3	4,2	986
	Hoger onderwijs	51,3	13,2	13,9	13,1	5,9	2,6	1110
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	39,9	10,7	17,4	17,2	9,9	4,8	1171
	Halfstedelijk gebied	57,2	8,8	8,2	16,4	7,4	2,0	988
	Landelijk gebied	51,0	11,0	11,9	13,9	7,2	4,9	976
JAAR	1997	45,6	22,1	15,6	12,4	3,6	0,7	2907
	2008	48,9	10,2	12,8	16,0	8,3	3,9	3135

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest

PI01_2		Geen	Heel licht tot matig	Hevig tot heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,7	37,2	8,1	1483
	Vrouwen	43,4	40,5	16,0	1652
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	53,8	41,3	4,9	332
	25 - 34	53,0	37,7	9,3	377
	35 - 44	51,0	38,2	10,8	461
	45 - 54	49,1	37,0	13,9	502
	55 - 64	50,4	39,2	10,4	486
	65 - 74	40,2	39,9	19,9	349
	75 +	39,6	41,5	19,0	628
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	43,6	37,2	19,1	491
	Lager secundair	49,2	35,1	15,8	499
	Hoger secundair	48,0	39,5	12,5	986
	Hoger onderwijs	51,3	40,2	8,5	1110
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	39,9	45,3	14,7	1171
	Halfstedelijk gebied	57,2	33,4	9,4	988
	Landelijk gebied	51,0	36,9	12,1	976
JAAR	1997	45,6	50,1	4,3	2907
	2008	48,9	38,9	12,2	3135

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest

PI02_1		Helemaal niet	Klein beetje	Nogal	Veel	Zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	45,2	24,2	17,4	7,7	5,5	652
	Vrouwen	31,0	31,5	18,9	10,6	8,0	949
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	50,0	32,0	12,5	4,1	1,5	150
	25 - 34	47,3	25,2	17,1	5,2	5,2	174
	35 - 44	47,0	27,4	12,5	7,9	5,2	222
	45 - 54	31,5	25,0	24,4	10,0	9,1	262
	55 - 64	37,2	29,1	18,1	10,6	5,0	238
	65 - 74	20,9	35,1	21,4	16,3	6,2	188
	75 +	25,0	26,5	20,0	11,0	17,4	367
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	22,3	27,9	22,2	12,5	15,1	284
	Lager secundair	24,8	26,3	23,6	18,0	7,3	253
	Hoger secundair	35,1	30,9	18,0	9,6	6,3	501
	Hoger onderwijs	48,0	27,2	15,1	5,0	4,6	534
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	38,1	29,2	17,0	9,4	6,4	667
	Halfstedelijk gebied	37,0	25,4	22,0	8,4	7,2	452
	Landelijk gebied	35,7	29,9	16,6	10,3	7,5	482
JAAR	1997	36,8	38,9	15,5	5,7	3,2	1598
	2008	37,1	28,4	18,3	9,4	6,9	1601

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Vlaams Gewest

PI02_2		Helemaal niet	Klein beetje tot nogal	Veel tot zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	45,2	41,6	13,2	652
	Vrouwen	31,0	50,4	18,6	949
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	50,0	44,5	5,5	150
	25 - 34	47,3	42,3	10,4	174
	35 - 44	47,0	39,8	13,1	222
	45 - 54	31,5	49,4	19,0	262
	55 - 64	37,2	47,3	15,6	238
	65 - 74	20,9	56,5	22,5	188
	75 +	25,0	46,6	28,4	367
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	22,3	50,2	27,6	284
	Lager secundair	24,8	49,9	25,3	253
	Hoger secundair	35,1	49,0	15,9	501
	Hoger onderwijs	48,0	42,3	9,6	534
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	38,1	46,2	15,8	667
	Halfstedelijk gebied	37,0	47,5	15,6	452
	Landelijk gebied	35,7	46,5	17,8	482
JAAR	1997	36,8	54,3	8,9	1598
	2008	37,1	46,6	16,3	1601

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

**Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder),
Brussels Gewest**

PL_1		Gemid- delde (Ruw)	+ 95% BI	Gemid- delde (Corr*)	+ 95% BI	N
GESLACHT	Mannen	20,1	(18,2-22,0)	20,6	(18,7-22,4)	993
	Vrouwen	28,0	(26,1-29,9)	28,2	(26,3-30,1)	1260
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	12,5	(9,4-15,7)	12,4	(9,4-15,5)	245
	25 - 34	20,6	(17,9-23,3)	20,4	(17,8-23,1)	450
	35 - 44	22,6	(19,4-25,8)	22,7	(19,6-25,8)	396
	45 - 54	28,1	(24,5-31,6)	28,1	(24,6-31,7)	300
	55 - 64	30,3	(26,6-34,1)	30,2	(26,5-33,9)	301
	65 - 74	31,8	(26,4-37,3)	31,6	(26,2-36,9)	157
	75 +	32,4	(28,2-36,6)	31,4	(27,3-35,5)	404
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,0	(27,8-38,3)	32,0	(27,1-36,9)	265
	Lager secundair	29,7	(25,4-33,9)	29,0	(24,8-33,3)	327
	Hoger secundair	23,4	(20,8-26,0)	24,1	(21,7-26,6)	607
	Hoger onderwijs	21,0	(19,1-22,9)	21,1	(19,2-23,0)	975
GROTE STEDEN	Brussel	24,3	(22,9-25,7)	24,6	(23,3-26,0)	2253
	Gent en Antwerpen	34,1	(29,9-38,2)	32,6	(28,9-36,4)	347
	Luik en Charleroi	30,4	(25,5-35,2)	29,9	(25,3-34,6)	277
JAAR	1997	26,1	(24,6-27,6)	26,7	(25,2-28,2)	2356
	2008	24,3	(22,9-25,7)	24,6	(23,2-25,9)	2253

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

*Correctie voor leeftijd en/of geslacht op basis van lineair regressiemodel (Belgische bevolking van 2001 als referentie)

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder),
Brussels Gewest

PI_1		Gemiddelde	25°p	Mediaan	75°p	N
GESLACHT	Mannen	20,1	0,0	0,0	38,0	993
	Vrouwen	28,0	0,0	16,0	49,0	1260
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	12,5	0,0	0,0	16,0	245
	25 - 34	20,6	0,0	0,0	39,0	450
	35 - 44	22,6	0,0	0,0	48,0	396
	45 - 54	28,1	0,0	26,0	49,0	300
	55 - 64	30,3	0,0	28,0	59,0	301
	65 - 74	31,8	0,0	28,0	59,0	157
	75 +	32,4	0,0	28,0	59,0	404
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,0	0,0	26,0	59,0	265
	Lager secundair	29,7	0,0	26,0	59,0	327
	Hoger secundair	23,4	0,0	0,0	49,0	607
	Hoger onderwijs	21,0	0,0	0,0	38,0	975
GROTE STEDEN	Brussel	24,3	0,0	16,0	49,0	2253
	Gent en Antwerpen	34,1	0,0	38,0	58,0	347
	Luik en Charleroi	30,4	0,0	28,0	49,0	277
JAAR	1997	26,1	0,0	20,0	39,0	2359
	2008	24,3	0,0	16,0	49,0	2253

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest

PI01_1		Geen	Heel licht	Licht	Matig	Hevig	Heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	55,1	10,3	13,0	14,1	5,1	2,4	997
	Vrouwen	44,3	9,5	12,6	20,2	9,2	4,3	1264
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	67,6	11,5	6,6	10,5	3,3	0,4	245
	25 - 34	54,6	9,8	12,2	16,4	5,7	1,4	450
	35 - 44	53,0	8,6	11,8	16,0	6,5	4,1	398
	45 - 54	41,0	10,8	19,0	17,7	6,6	4,8	301
	55 - 64	39,8	9,4	15,6	19,8	11,6	3,8	303
	65 - 74	38,4	10,4	9,5	25,7	9,8	6,2	158
	75 +	41,1	9,1	13,0	20,1	11,2	5,4	406
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	45,8	4,6	7,0	21,8	15,4	5,4	267
	Lager secundair	45,0	6,8	13,2	19,8	8,7	6,5	327
	Hoger secundair	51,3	9,3	12,5	17,5	6,6	2,8	609
	Hoger onderwijs	51,0	11,8	14,3	15,5	5,3	2,0	976
GROTE STEDEN	Brussel	49,4	9,9	12,8	17,3	7,2	3,4	2261
	Gent en Antwerpen	32,6	8,8	15,3	20,1	16,3	6,9	356
	Luik en Charleroi	43,3	6,3	14,9	21,1	7,1	7,3	277
JAAR	1997	36,4	22,5	15,6	18,4	5,7	1,5	2365
	2008	49,4	9,9	12,8	17,3	7,2	3,4	2261

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest

PI01_2		Geen	Heel licht tot matig	Hevig tot heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	55,1	37,4	7,5	997
	Vrouwen	44,3	42,3	13,4	1264
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	67,6	28,7	3,8	245
	25 - 34	54,6	38,4	7,1	450
	35 - 44	53,0	36,5	10,6	398
	45 - 54	41,0	47,5	11,4	301
	55 - 64	39,8	44,8	15,4	303
	65 - 74	38,4	45,6	16,0	158
	75 +	41,1	42,2	16,6	406
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	45,8	33,4	20,9	267
	Lager secundair	45,0	39,8	15,2	327
	Hoger secundair	51,3	39,3	9,4	609
	Hoger onderwijs	51,0	41,7	7,3	976
GROTE STEDEN	Brussel	49,4	40,0	10,6	2261
	Gent en Antwerpen	32,6	44,2	23,2	356
	Luik en Charleroi	43,3	42,2	14,4	277
JAAR	1997	36,4	56,5	7,2	2365
	2008	49,4	40,0	10,6	2261

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest

PI02_1		Helemaal niet	Klein beetje	Nogal	Veel	Zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	33,6	31,3	19,0	9,4	6,7	451
	Vrouwen	25,7	30,9	21,8	13,8	7,8	712
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	44,5	33,5	11,7	9,4	1,0	86
	25 - 34	30,3	35,2	20,7	6,8	7,0	201
	35 - 44	29,6	31,2	22,4	9,6	7,3	188
	45 - 54	26,7	35,2	19,4	12,7	5,9	173
	55 - 64	29,1	22,5	23,6	17,6	7,1	181
	65 - 74	27,1	30,7	17,9	13,8	10,5	93
	75 +	18,8	25,3	25,0	17,6	13,3	241
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	9,9	24,6	27,6	24,5	13,3	156
	Lager secundair	25,8	21,7	22,9	17,4	12,1	182
	Hoger secundair	26,5	32,9	22,1	11,7	6,8	302
	Hoger onderwijs	36,5	34,0	18,1	7,2	4,2	481
GROTE STEDEN	Brussel	29,0	31,1	20,6	12,0	7,3	1163
	Gent en Antwerpen	33,5	28,5	17,3	13,0	7,7	215
	Luik en Charleroi	22,6	31,6	18,8	15,7	11,3	158
JAAR	1997	37,6	31,8	17,4	9,4	3,9	1520
	2008	29,0	31,1	20,6	12,0	7,3	1163

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Brussels Gewest

PI02_2		Helemaal niet	Klein beetje tot nogal	Veel tot zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	33,6	50,3	16,1	451
	Vrouwen	25,7	52,7	21,6	712
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	44,5	45,1	10,4	86
	25 - 34	30,3	55,9	13,8	201
	35 - 44	29,6	53,6	16,8	188
	45 - 54	26,7	54,6	18,7	173
	55 - 64	29,1	46,2	24,7	181
	65 - 74	27,1	48,6	24,3	93
	75 +	18,8	50,3	30,9	241
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	9,9	52,2	37,8	156
	Lager secundair	25,8	44,7	29,5	182
	Hoger secundair	26,5	54,9	18,5	302
	Hoger onderwijs	36,5	52,1	11,4	481
GROTE STEDEN	Brussel	29,0	51,7	19,3	1163
	Gent en Antwerpen	33,5	45,8	20,7	215
	Luik en Charleroi	22,6	50,4	27,1	158
JAAR	1997	37,6	49,2	13,3	1520
	2008	29,0	51,7	19,3	1163

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Waals Gewest

PL_1		Gemiddelde (Ruw)	+ 95% BI	Gemiddelde (Corr*)	+ 95% BI	N
GESLACHT	Mannen	20,8	(18,9-22,6)	20,5	(18,7-22,2)	1290
	Vrouwen	28,1	(26,2-30,0)	27,3	(25,5-29,1)	1650
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	13,7	(10,3-17,2)	13,5	(10,1-16,9)	317
	25 - 34	18,2	(14,9-21,4)	18,0	(14,8-21,2)	352
	35 - 44	19,5	(16,6-22,3)	19,3	(16,5-22,1)	479
	45 - 54	27,4	(23,9-30,8)	27,4	(23,9-30,8)	472
	55 - 64	27,5	(24,0-31,0)	27,5	(24,0-30,9)	447
	65 - 74	32,9	(28,8-36,9)	32,5	(28,4-36,6)	294
	75 +	40,6	(36,9-44,4)	39,9	(36,1-43,6)	579
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	38,0	(33,6-42,4)	32,3	(27,8-36,8)	451
	Lager secundair	30,5	(26,7-34,4)	28,4	(24,5-32,2)	551
	Hoger secundair	22,9	(20,6-25,2)	23,0	(20,8-25,2)	942
	Hoger onderwijs	19,4	(17,4-21,4)	20,1	(18,1-22,1)	923
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,6	(25,3-29,8)	26,8	(24,7-28,9)	1176
	Halfstedelijk gebied	22,7	(19,3-26,0)	22,2	(18,8-25,5)	449
	Landelijk gebied	22,3	(20,2-24,3)	21,5	(19,5-23,5)	1315
JAAR	1997	26,1	(24,7-27,5)	27,5	(26,1-28,9)	2828
	2008	24,7	(23,3-26,1)	24,0	(22,7-25,4)	2940

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

*Correctie voor leeftijd en/of geslacht op basis van lineair regressiemodel (Belgische bevolking van 2001 als referentie)

Gemiddelde SF-36 score van lichamelijke pijn bij de bevolking (van 15 jaar en ouder), Waals Gewest

PI_1		Gemiddelde	25°p	Mediaan	75°p	N
GESLACHT	Mannen	20,8	0,0	0,0	38,0	1290
	Vrouwen	28,1	0,0	16,0	49,0	1650
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	13,7	0,0	0,0	26,0	317
	25 - 34	18,2	0,0	0,0	38,0	352
	35 - 44	19,5	0,0	0,0	38,0	479
	45 - 54	27,4	0,0	16,0	49,0	472
	55 - 64	27,5	0,0	16,0	49,0	447
	65 - 74	32,9	0,0	28,0	59,0	294
	75 +	40,6	0,0	48,0	68,0	579
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	38,0	0,0	38,0	68,0	451
	Lager secundair	30,5	0,0	26,0	59,0	551
	Hoger secundair	22,9	0,0	0,0	48,0	942
	Hoger onderwijs	19,4	0,0	0,0	38,0	923
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	27,6	0,0	16,0	49,0	1176
	Halfstedelijk gebied	22,7	0,0	0,0	39,0	449
	Landelijk gebied	22,3	0,0	0,0	39,0	1315
JAAR	1997	26,1	0,0	20,0	48,0	2828
	2008	24,7	0,0	16,0	49,0	2940

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest

PI01_1		Geen	Heel licht	Licht	Matig	Hevig	Heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,7	10,2	12,8	14,1	5,2	2,9	1295
	Vrouwen	44,9	10,2	12,1	18,4	9,8	4,7	1660
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	66,4	10,7	8,9	10,4	2,0	1,6	319
	25 - 34	59,7	9,0	11,8	12,9	5,2	1,5	352
	35 - 44	58,6	7,2	12,7	14,3	4,8	2,4	479
	45 - 54	45,1	10,8	12,4	15,6	10,5	5,5	473
	55 - 64	41,5	13,4	14,3	18,6	7,7	4,5	449
	65 - 74	36,7	11,2	14,1	21,2	12,2	4,6	295
	75 +	28,7	10,1	12,1	26,7	14,2	8,2	588
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,2	10,8	8,7	23,1	15,2	9,0	455
	Lager secundair	42,9	10,6	12,3	17,6	10,9	5,7	555
	Hoger secundair	52,5	8,8	12,1	16,0	7,2	3,3	946
	Hoger onderwijs	54,8	10,7	14,3	14,0	4,2	2,0	925
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	45,8	10,1	12,8	16,9	9,8	4,7	1184
	Halfstedelijk gebied	53,1	9,7	11,3	15,6	6,2	4,2	452
	Landelijk gebied	52,1	10,6	12,4	16,2	5,9	2,8	1319
JAAR	1997	34,9	24,5	15,2	18,5	6,0	0,9	2830
	2008	49,4	10,2	12,4	16,4	7,7	3,9	2955

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de ernst van lichamelijke pijn in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest

PI01_2		Geen	Heel licht tot matig	Hevig tot heel hevig	N
GESLACHT	Mannen	54,7	37,2	8,2	1295
	Vrouwen	44,9	40,7	14,5	1660
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	66,4	30,1	3,6	319
	25 - 34	59,7	33,6	6,7	352
	35 - 44	58,6	34,2	7,2	479
	45 - 54	45,1	38,9	16,0	473
	55 - 64	41,5	46,3	12,2	449
	65 - 74	36,7	46,5	16,8	295
	75 +	28,7	48,9	22,3	588
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	33,2	42,6	24,2	455
	Lager secundair	42,9	40,4	16,7	555
	Hoger secundair	52,5	36,9	10,5	946
	Hoger onderwijs	54,8	39,0	6,2	925
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	45,8	39,7	14,5	1184
	Halfstedelijk gebied	53,1	36,6	10,4	452
	Landelijk gebied	52,1	39,2	8,8	1319
JAAR	1997	34,9	58,2	6,9	2830
	2008	49,4	39,0	11,6	2955

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest

PI02_1		Helemaal niet	Klein beetje	Nogal	Veel	Zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	30,1	33,2	19,1	12,6	4,9	616
	Vrouwen	23,0	31,9	23,8	11,6	9,7	952
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	34,8	36,5	16,6	5,8	6,3	114
	25 - 34	36,0	27,6	17,3	14,6	4,5	151
	35 - 44	22,9	41,5	22,2	7,6	5,8	200
	45 - 54	26,4	33,9	18,7	14,5	6,6	260
	55 - 64	31,5	29,8	22,4	7,7	8,6	251
	65 - 74	20,1	28,2	29,2	14,6	7,9	186
	75 +	12,2	29,6	25,9	18,1	14,2	406
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	19,2	24,0	23,7	20,5	12,5	294
	Lager secundair	17,1	30,8	24,1	17,2	10,9	314
	Hoger secundair	27,1	32,5	22,5	12,0	5,9	481
	Hoger onderwijs	33,7	37,1	18,9	4,9	5,3	437
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	24,3	28,3	24,4	15,1	7,9	672
	Halfstedelijk gebied	29,0	30,0	23,8	9,2	8,0	233
	Landelijk gebied	26,9	38,5	18,1	9,2	7,4	663
JAAR	1997	37,5	33,7	16,6	10,4	1,9	1841
	2008	25,9	32,5	21,8	12,1	7,7	1568

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

Verdeling (%) van de bevolking (van 15 jaar en ouder) volgens de hinder door lichamelijke pijn bij normaal werk in de afgelopen 4 weken, Waals Gewest

PI02_2		Helemaal niet	Klein beetje tot nogal	Veel tot zeer veel	N
GESLACHT	Mannen	30,1	52,3	17,6	616
	Vrouwen	23,0	55,7	21,3	952
LEEFTIJDGROEP	15 - 24	34,8	53,1	12,1	114
	25 - 34	36,0	44,9	19,1	151
	35 - 44	22,9	63,6	13,4	200
	45 - 54	26,4	52,5	21,1	260
	55 - 64	31,5	52,2	16,3	251
	65 - 74	20,1	57,4	22,5	186
	75 +	12,2	55,5	32,2	406
OPLEIDINGSNIVEAU	Lager/geen diploma	19,2	47,7	33,0	294
	Lager secundair	17,1	54,9	28,1	314
	Hoger secundair	27,1	55,0	17,9	481
	Hoger onderwijs	33,7	56,1	10,3	437
URBANISATIEGRAAD	Stedelijk gebied	24,3	52,6	23,0	672
	Halfstedelijk gebied	29,0	53,8	17,2	233
	Landelijk gebied	26,9	56,5	16,6	663
JAAR	1997	37,5	50,3	12,3	1841
	2008	25,9	54,3	19,8	1568

Bron: Gezondheidsenquête, België, 2008

